

İmparatoriçe Tasvirli Roma Sikkeleri Işığında, İmparatoriçelerin Saç ve Takı Tasarımı

Hacer KUMANDAŞ

Kars Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

yanmazhacer@gmail.com Orcid 0000-0002-3389-9281

Özet

Sikkeler üzerinde betimlenen imparatoriçe tasvirlerinin görevi, hem imparatoriçeyi tanıtmak hem de üzerindeki görkemli giysi, takı ve saç tasarımları ile imparatorluğun gücünü göstermektir. Kendine has bir stili olan her imparatoriçe, var oldukları konumun saygınlığını ve ağırlığını, adeta takı ve tasarımlarıyla saçlarına yansıtmışlardır. Bunun yanında oldukça sade saç stilini tercih eden imparatoriçeler de vardır. Bu sikkelerin ön yüzlerinde kullanılan imparatoriçelerin portrelerindeki betimlemeler, imparatoriçelerin saç tuvalet modelleri, diademleri ve takıları hakkında bilgi veren birinci elden kaynaklardır. Makaleye söz konusu olan sikkeler, dönemin saç ve takı modasının önderliğini yapan önemli imparatoriçelerden seçilmeye çalışıldı. Sikkelerin ön yüzlerinde imparatoriçeler yer alırken, arka yüzlerinde ise, tanrıçalar, imparator ve imparatoriçe, personifikasyon ve hayvan betimi yer almaktadır. İmparatoriçe Sabina (İS 134-138) ile imparatoriçe Aelia Eudoxia (İS 400-404) dönemi arasını kapsayan sikkeler üzerinde yapılan çalışmalarda, imparatoriçelerin büst portrelerinde görülen tiplerin, saç ve takı tasarımlarının da sikkeler üzerinde yansıyor yansımadığı da incelenmiştir. Ayrıca hem gösterişli hem de sade saç stillerinin imparatoriçelerce tercih edilmesin nedenleri, sosyo-ekonomik açıdan ve topluma bakan yönüyle de değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler:, Saç Tasarım, Portre, Takı, Sabina, Roma

The Hair and Jewelry Design of Empresses in Accordance with Roman Coins Depicting the Empress

Abstract

The function of the empress depictions on the coins is to both introduce the empress and show the power of the empire with her magnificent clothes, jewelry and hair designs. Every empress, who have a unique style, reflects the prestige and weight of their position with their hair and jewelry designs. There are also empresses who prefer a very simple hairstyle. The depictions in the portraits of the empresses used on the face of these coins are first-hand sources that provide information about the hairdo models, diadems and jewelry of the empresses. The coins in question in this study are tried to be selected from the important empresses who pioneer the hair and jewelry fashion of the period. Whereas there are empresses on the face of the coins, there are depictions of Goddesses, Emperor and Empress, Personification and animals on the reverse side. It is also examined whether the styles, the hair and jewelry designs seen in the busts of the empresses are reflected on the coins in the studies conducted on the coins covering the period between Empress Sabina (AD 134-138) and Empress Aelia Eudoxia (AD 400-404). In addition, the reasons why both glorious and simple hairstyles are preferred by the empresses are tried to be evaluated from the perspective of socio-economic society.

Keywords: Hair Design, Portrait, Jewelry, Sabina, Rome

Giriş

Sikkeler üzerinde betimlenen imparatoriçe tasvirlerinin görevi, hem imparatoriçeyi tanıtmak hem de üzerindeki görkemli giysi, takı ve saç tasarımları ile imparatorluğun gücünü göstermektir. Bu sikkelerin ön yüzlerinde kullanılan imparatoriçelerin portrelindeki betimlemeler, imparatoriçelerin saç tuvalet modelleri, diademleri ve takıları hakkında bilgi veren birinci elden kaynaklardır. Tüm toplumlarda yönetici sınıfın, kılık kıyafet ve saç modası sıradan vatandaşa göre farklı ve görkemli (Tez, 2008: 30) olmuştur. Romalıların portrecilikte (Sağlan, 216: 345) olduğu gibi saç tasarımında Greklerden etkilendiği açık bir şekilde (Özgan, 2017: 7) ortadır. Birçok sülale tarafından yönetilen Roma İmparatorluğu, her dönemde giyim ve saç tasarımı modası açısından farklılıklar göstermiştir.

İlkçağdan günümüze kadar takı, her dönem, her toplum için önemli olmuş ve önemini hiçbir dönem yitirmemiştir. Bir toplumun aynası olan takı (Koçar, 2011: 110), o topluma ait siyasal, sosyo-ekonomik, dinsel ve estetik (Koçar, 2011:110) gibi, o toplumu yaratan değerlerini yansıtmaktadır. Takının, hammaddesi, üzerindeki süslemeler, biçimi, rengi, (Koçar, 2011),

dönemine ait önemli bir belge niteliğindedir. Takı tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahip olan Roma Dönemi takıları, (Koçar, 2011) oldukça zengin ve güzel örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Roma toplumun çeşitli kesiminde karşımıza çıkan takıların en güzel örnekleri İmparatoriçelerin portrelerinde görülmektedir.

İmparatoriçelerin Tipolojileri , Saç ve Takı Tasarımları

Makaleye söz konusu olan sikkeler, dönemin saç ve takı modasının önderliğini yapan önemli imparatoriçelerden seçilmeye çalışıldı. Bu sikkeler özellikle nitelikli ve kondisyonları iyi olması nedeniyle Ankara Etnografya Müzesi Koleksiyoneri Aydın Özkan'a ait Roma İmparatorluk Dönemi Sikkelerinden seçildi. Bu sikkelerin ön yüzlerinde imparatoriçeler yer alırken, arka yüzlerinde ise, Tanrıçalar, İmparator ve İmparatoriçe, Personifikasyon ve hayvan betimi yer almaktadır.

Sabina (Hadrianus'un Karısı) (İS 134-138)

Çiz. 1. Sabina (Hadrianus'un Karısı)

İmparatoriçe Sabina dönemine ait bir adet (Kat. No.1) sikkenin ön yüzünde imparatoriçe sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. İmparatoriçe oldukça genç, güzel ve dinamik olarak resmedilmiştir. Alnının üzerinden ortadan ikiye ayrılmış dalgalı saçlar, kulağın üzerinden arkaya

doğru atılmıştır (Çiz. 1). Alnın üstünden ayrılmış saçların hemen arkasında düz bir bant şeklinde diademi olan imparatoriçenin saçları önden hafif kabartılmış çok yüksek olmayan doğal bir taç görünümünü almıştır. Bu yükseltinin bittiği yerde ise, başın orta kısmının arka bölümdeki saçlarda, yine hafif kabartılarak, omuzların üzerine dökülmektedir. Son olarak ise, omuzların üzerine doğru açık bırakılan saçlar uca doğru kıvrım yapmıştır. İmparatoriçenin kulağında ve boynunda her hangi bir takı görülmemektedir. İmparatoriçe Sabina'nın bu sikkedeki saç stilini yansıtan güzel bir portre büst örneği Roma Ulusal Müze'sinde (Özgan, 2013: 164, res. 172 a-b) sergilenmektedir. Başka bir örnek ise Roma Kapitol Müzesi'nde (Fittschen, Zanker, 1983: Tafel 11,12) yer almaktadır. Klasisizm etkisi (Özgan, 2013: 163) Sabina'nın bu saç stilinde kendini oldukça fazla belli etmektedir. İmparatoriçenin bu saç stili, sikkeler üzerine yapılan değerlendirmelere göre, İS 128 te başlayıp İS 136 yılında ölümüne kadar (Özgan, 2013: 164) kullanılmıştır. Bu sikkenin ön yüz lejantında **SABINA AVGVSTA** yazmaktadır. 3,16 gr. ağırlığında, 18 mm çapında olan bu sikkenin arka yüzünde ise Venus ayakta, vücudu cepheden, başı sağa dönük olarak resmedilmiştir. Sağ eli, dökümlü kıyafetini sırtından yukarıya doğru kaldırırken, sol elinde elma tutmaktadır. Roma darbı olan bu sikkenin arka yüz lejantında **VENERI GE-NETRICI** yazmaktadır.

II. b. Faustina Senior (Antonius Pius'un Karısı) (İS141)

Çiz.2. Faustina Senior (Antonius Pius'un Karısı)

Çiz.3. Faustina Senior (Antonius Pius'un Karısı)

Faustina Senior (Yaşlı Faustina) dönemine ait iki adet sikkenin (Kat. No 2-3) ön yüzlerinde imparatoriçe sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. Buradaki saç stiline aynısını İmparatoriçenin portre büstlerinde de görmekteyiz. Bu portrelerin en güzel örneği, Roma Kapitol Müzesi'nde (Kleiner, 1992: 278 res. 245) yer almaktadır. İmparatoriçenin alnının üzerindeki dalgalı saç, ortadan ikiye ayrıldıktan sonra, kulakların üzerinden çekilerek arkaya doğru toplanmıştır. Arkaya doğru toplanan ve ensede birkaç tane saç örgüsü şeklini alan saçlar tepede döndürülerek yuvarlak bir şekilde toplanmıştır (Çiz. 2-3). Bu topuzun ve örgünün incilerle örülmüş, süslü muhtemelen altın bir saç filesi ile sabitlendiği görülmektedir. İmparatoriçenin kulağında ve boynunda her hangi bir takı görülmemektedir. Her iki sikkenin ön yüz lejantında **DIVA-FAV-STINA** yazmaktadır. Bu sikkelerin arka yüzünde ise Ceres ayakta olup, vücudu cepheden, başı sola dönük olarak resmedilmiştir. Sağ elinde iki adet mısır başağı, sol elinde ise meşale tutmaktadır. Her ikisi de Roma darbı olan sikkeden 3,17 gr. ağırlığında, 18 mm çapında olan (Kat. No. 2) ilk sikkenin arka yüz lejantında **AVGV-STA**, 3,14 gr. ağırlığında ve 17 mm çapında olan (Kat. No.3) ikinci sikkenin arka yüz lejantında ise **CE-RES** yazmaktadır.

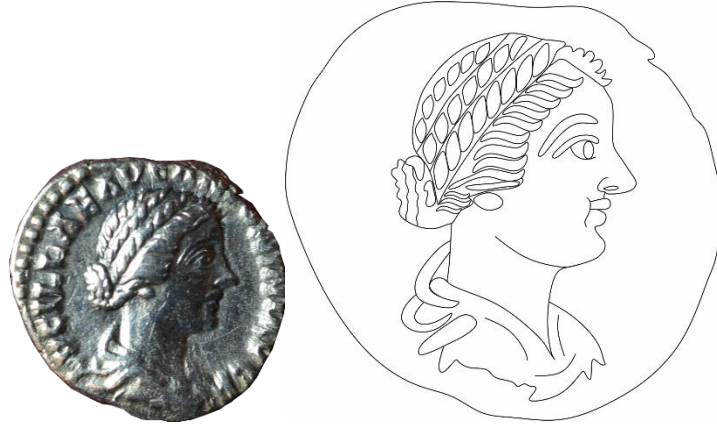
Faustina Junior (Marcus Aurelius'un Karısı) (İS161- 176)

Çiz. Faustina Junior (Marcus Aurelius'un Karısı)

Faustina Junior (Genç Faustina) dönemine ait sikkenin (Kat. No. 4) ön yüzünde imparatoriçe sağa dönük olarak, profilden resmedilmiştir. İmparatoriçenin uzun ve dalgalı olan saçları başın ön bölümünden kulakların üstünden arkaya doğru çekilmiş ve simetrik olarak taranmıştır. (Çiz. 4) Arkaya doğru taranan saçlar bükülerek ense üstünde topuz şeklinde bağlanmıştır. Oldukça sade bir saç stili vardır. Başında bir diadem görülmemektedir. İmparatoriçenin kulağında ve boynunda her hangi bir takı yoktur. Bu sikkede görülen İmparatoriçe Faustina Junior'un saç stilinin benzer örneğinin görüldüğü, İmparatoriçe'nin 5. Portre Tipi olarak bilinen büst portrenin en güzel örneği, Vatikan Müze'sinde (Kleiner, 1992: 240 res. 257) bulunmaktadır. Bu sikkenin ön yüz lejantında **FAVSTINA AVGVS[TA]** yazmaktadır. Bu sikkenin arka yüzünde ise Spes, ayakta, vücudu cepheden, başı sola dönük olarak resmedilmiştir. Sağ elinde çiçek tutarken sol ile elbisesinin eteğini kaldırmaktadır. Roma darbı olan 3,05 gr. ağırlığında ve 17 mm çapındaki bu sikkenin arka yüz lejantında **AVGVSTI P II FIL** yazmaktadır.

Lucilla (Lucius Verus'un Karısı) (İS 164-169)

Çiz. 5. Lucilla (Lucius Verus'un Karısı)

Lucilla dönemine ait sikkenin (Kat. No. 5) ön yüzünde imparatoriçe sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. İmparatoriçenin saçları, başın ön bölümünden arkaya doğru kulakların üzerini örtecek şekilde eşit olarak ayrılmış ve hafif gevşek ve dalgalı arkaya doğru taranmıştır (Çiz. 5). Arkaya doğru taranan başın üzerindeki diğer saç kütleleri ise, eşit iri birkaç kavun dilimleri (melonenfrisur) şeklinde bölümlere ayrılarak yukardan başlayarak aşağıya kadar kıvrılarak toplanmıştır. Arkaya toplanan saçlar, üç sıra halinde örülerek, ensede sıkıca çevrilip, topuz yapılmıştır. Başında bir diadem görülmeyen İmparatoriçenin kulağında yuvarlak bir küpe, boynunda ise gerdanlık vardır. Lucilla'nın burada görülen saç stiline benzer örneğini yansıtan portre büstünün en güzel örnekleri Londra British (Özgan, 2013: 272, res. 287 a-b-c-d.) , Roma Villia Albani (Özgan, 2013: 273, res. 288 a-b-c-d) ve Roma Capitolino (Fittschen, Zanker, 1983: Tafel 33, Nr. 24) Müze'lerinde bulunmaktadır. Bu sikkenin ön yüz lejantında **LVCILLAE AVG ANTONINI AVG F** yazmaktadır. Bu sikkenin arka yüzünde ise Diana ayakta sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. Diana iki eliyle beraber meşale tutmaktadır. Roma darbu olan 2,70 gr. ağırlığında ve 18 mm çapındaki bu sikkenin arka yüz lejantında **DIANA LVCIFERA** yazmaktadır.

Crispina (Commodus'un Karısı) (İS 180- 183)

Çiz. 6. Crispina (Commodus'un Karısı)

Crispina dönemine ait sikkenin (Kat. No. 6) ön yüzünde imparatoriçe sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. İmparatoriçenin saçları başın ön bölümünden arkaya doğru eşit olarak ayrılmış ve kulakları açık bırakacak bir şekilde aşağıdan yukarıya ve arkaya doğru dalgalı olarak taranmıştır (Çiz. 6). Arkaya doğru taranan saçın diğer bölümü ise kavun dilimleri (melonenfrisur) şeklinde eşit bölümlere ayrılarak, örgüyü andırır tarzda başın arka kısmında rulo şeklinde çevrilerek ense üstünde topuz yapılmıştır. Başında bir diadem görülmemektedir. İmparatoriçenin kulağında ve boynunda herhangi bir takı yoktur. Crispina'nın burada görülen saç stiline benzer örneğini yansıtan portre büstünün en güzel örnekleri Roma Milli Müze'sinde (Özgan, 2013: 286, res. 304 a-b.) ve Berlin Pergamon Müze'sinde (Özgan, 2013: 287, res. 305 a-b.) görülmektedir. Bu sikkenin ön yüz lejantında **CRISPINA AVGV[STA]** yazmaktadır. bu sikkenin arka yüzünde ise Salus sola dönük olarak profilden resmedilmiştir. Salus, sağ elinde tuttuğu pateradan, altarın etrafına dolanmış yılanı beslemektedir. Roma darbi olan 25,68 gr. ağırlığında ve 32 mm çapındaki bu sikkenin arka yüz lejantında **SALVS S C** yazmaktadır.

Julia Domna (Septimus Severus'un Karısı) (İS 196-211)

Çiz. 7. Julia Domna (Septimus Severus'un Karısı)

Julia Domna dönemine ait dört sikkenin (Kat. No. 7-10) ön yüzünde İmparatoriçenin drapeli büstü sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. İmparatoriçenin ortadan ikiye ayrılan kabarık dalgalı saçı, başın ön bölümünden arkaya doğru eşit olarak ayrılmış ve arkaya doğru taranarak büyük bir topuz olarak başın arka kısmında toplanmıştır (Çiz. 7). Başında bir diadem görülmemektedir. İmparatoriçenin kulağında yuvarlak bir küpe yer alırken boynunda herhangi bir takı yoktur. İmparatoriçe'nin bu saç stilinin benzer örneğini yansıtan portre büst örneği, Paris Louvre (Özgan, 2015: 66, res. 53 a-b.) Müzesi'ndedir. Julia Domna portre tipli sikke örneklerinde görülen saç stilinde ve Gabii Tipi olarak adlandırılan bu portre tipinde de görüldüğü gibi, saç çok doğal olmayıp peruk görünümündedir. Roma Capitolino (Fittschen, Zanker, 1983: Tafel 38, Nr. 29) Müzesinde İmparatoriçe'nin Gabii Tipindeki heykelinde de bu saç stili görülmektedir. İmparatoriçe'nin saç stilinden, bir önceki dönem İmparator Pertinax'ın karısı Manlia Scantilla (Mattingly, Sydenham, 1936: IV,7a; Seaby, 1967: V2; Wroth, 1899; Cohen, 1880: III2) ile Didius Iuliaunus'un karısı Didia Clara'nın (Kent, 1994: 13) saç modasını devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Bu dört sikkenin ön yüz lejantında **IVLIA AVGVSTA** yazmaktadır. Bu sikkelerden Kat. No. 7 numaralı sikkenin arka yüzünde ise Fortuna, tahtta oturmuş sola dönük profilden resmedilmiştir. Sağ elinde bereket boznuzu, sol elinde dünya üzerinde duran dümen tutmaktadır. Solda Fortuna'nın ayaklarının yanında her iki kolunu yukarı kaldırmış çıplak küçük bir figür, ayakta sağa doğru durmaktadır. Roma darbu olan 3,04 gr ağırlığında ve 19 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **FORTVNAE FELICI** yazmaktadır. Kat. No. 8 numaralı sikkenin arka

yüzünde ise Pietas ayakta vücudu cepheden, örtülü başı sola dönük profilden resmedilmiştir. Sol elinde kutu tutmakta, sağ eli ile ayaklarının yanındaki altara tütsü atmaktadır. Roma darbı olan 3,12 gr. ağırlığında 19 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **PIETAS AVG** yazmaktadır. Kat. No. 9 numaralı sikkenin arka yüzünde ise Pietas ayakta vücudu cepheden örtülü başı sola dönük profilden resmedilmiştir. Her iki elini altarin üzerine doğru kaldırmış, dua eder pozisyonda durmaktadır. Roma darbı olan 3,11 gr. ağırlığında 19 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **PIETAS PVBLICA** yazmaktadır. Kat. No. 10 numaralı sikkenin arka yüzünde ise İsis, başında polos ayakta sağa dönük cepheden resmedilmiştir. Sol ayağı geminin pruvası üzerinde yer almaktadır. Gemi pruvasının üzerine koyduğu dizinin üzerine oturttuğu çıplak Horusu tutmaktadır. Arkasında da gemi dümeni yer almaktadır. Roma darbı 3,07 gr. ağırlığında 19 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **SAECVLI FELICITAS** yazmaktadır.

Julia Soaemias (Elagabalus'un Annesi) (İS 218-222)

Çiz.8. Julia Soaemias (Elagabalus'un Annesi)

Julia Soaemias dönemine ait sikkenin (Kat. No. 11) ön yüzünde imparatoriçenin drapeli büstü sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. Julia Soaemias'ın saç tasarımı, annesi Julia Maesa'nın saç tasarımları ile benzerdir. İmparatoriçenin miğfer biçimli olarak isimlendirilen dalgalı saçı (Özgan, 2015: 135) alın bölümünden arkaya doğru eşit olarak ayrılıp, kulakları kapatacak şekilde taranarak, ense üstünde kabarık olmayan topuz şeklinde toplanmıştır. (Çiz. 8).

İmparatoriçenin saçının tamamı saç filesi ile sabitlenmiştir. Yine saç filesi ile sabitlenen topuz boynun üst kısmında sıkıştırılmış yassı haldedir. Başında bir diadem görülmemektedir. İmparatoriçenin kulağında ve boynunda herhangi bir takı yoktur. İmparatoriçenin burada görülen saç stiline benzer örneğini yansıtan portre büstünün güzel bir örneği Stockholm National Milli Müze'sinde (Özgan, 2015: 134, res. 125) sergilenmektedir. Bu sikkenin ön yüz lejantında **IVLIA SOAEMIAS AVG** yazmaktadır. Arka yüzde ise Venus ayakta cepheden, başı ise sola dönük profildendir. Sağ elinde elma ve sol elinde asa tutmakta, sağ boşlukta yıldız yer almaktadır. Roma darbu olan 1,77 gr ağırlığında ve 20 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **VENVS CAELESTIS** yazmaktadır.

Julia Maesa (Elagabalus'un Büyükannesi) İS 218-222/3)

Çiz.9. Julia Maesa (Elagabalus'un Büyükannesi)

Julia Maesa dönemine ait sikkenin (Kat. No. 12)) ön yüzünde imparatoriçenin drapeli büstü sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. İmparatoriçenin ortadan ikiye ayrılan miğfer biçimli olarak isimlendirilen dalgalı saç, alın bölümünden arkaya doğru eşit olarak ayrılıp, kulakları kapatacak şekilde taranarak ense üstünde oval topuz şeklinde toplanmıştır (Çiz. 9). İmparatoriçenin arka kısımda topladığı topuzu saç filesi ile sabitlenmiştir. Başında bir diadem görülmemektedir. İmparatoriçenin kulağında ve boynunda herhangi bir takı yoktur. İmparatoriçenin bu sikkede görülen saç stiline benzer örneğini yansıtan portre büstü, Almanya Hannover Kestner Müze'sinde

(Özgan, 2015: 132, res.122 a-b, 123 a-b) sergilenmektedir . Bu sikkenin ön yüz lejantında **IVLIA MAESA AVG** yazmaktadır. Arka yüzde ise Felicitas, ayakta cepheden, başı ise sola dönük profildendir. Sağ elinde yanan bir altanın üzerinde patera tutmakta, sol elinde ise caduceus vardır. Aynı zamanda sağ boşlukta yıldız yer almaktadır. Roma darbı olan 2,60 gr ağırlığında ve 19 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **SAECVLI FE-LICITAS** yazmaktadır.

Julia Mamaea (Alexander Severus'un Annesi) (İS 235)

Çiz. 10. Julia Mamaea (Alexander Severus'un Annesi)

Julia Mamaea dönemine ait sikkenin (Kat. No. 13) ön yüzünde İmparatoriçenin drapeli büstü, sağa dönük olarak, profilden resmedilmiştir. İmparatoriçenin deniz dalgası şeklinde derin dalgalı saçı, alın ortasından ikiye ayrılmış, ön bölümünden arkaya doğru eşit olarak taranmış ve arkaya doğru boynun üstünde örgülü saç rulosu şeklinde toplanmıştır. (Çiz. 10). İmparatoriçenin saçları arkada küçük fiyonklu saç tokaları ile sabitlenmiştir. Dalgalı olan saçları peruğu andırmaktadır. Başında bir diadem görülmemektedir. İmparatoriçenin kulağında ve boynunda herhangi bir takı yoktur. İmparatoriçenin burada görülen saç stiline benzer örneğini yansıtan portre büstü örnekleri, Roma Kapitol Müzesi (Özgan, 2015: 142, res.133 a-b-c.) Viyana Sanat tarihi Müzesi (Özgan, 2015: 143, res. 134 a-b.) ve Ostia Müzeleri'nde (Özgan, 2015:143, res. 135 a-b) yer

almaktadır. Bu sikkenin ön yüz lejantında **IVLIA MAMAEA AVG** yazmaktadır. Arka yüzde ise Juno ayakta cepheden, başı ise sola dönük profildendir. Sağ elinde patera, sol elinde bir asa tutmaktadır. Sağ ayağının yanında deve kuşu vardır. Roma darbu olan 2,60 gr ağırlığında ve 19 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **SAECVLI FE-LICITAS** yazmaktadır.

Otacia Severa (I. Philippus'un Karısı) (İS 244- 249)

Çiz.11. Otacia Severa (I. Philippus'un Karısı)

Otacia Severa dönemine ait sikkenin (Kat. No.14) ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve drapeli büstü sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. Omuzlarında hilal vardır. İmparatoriçenin derin deniz dalgası şeklindeki saçı, alın kısmında ortadan ikiye ayrılıp ön bölümünden arkaya doğru eşit olarak taranmıştır. Başın arka kısmına taranan saçlar, küçük örgüler halinde örülüp arkada başın üstüne yakın bir bölgede toplanmış ve saçının toplanan bu bölümü saç filesi ile sabitlenmiştir (Çiz. 11). İmparatoriçenin bu saç stili, SngVonAul. 5503'te de görüldüğü gibi III. Gordian'ın eşi Tranquilina ile ufak farklılıklar dışında benzerlik göstermektedir. İmparatoriçenin kulağında ve boynunda herhangi bir takı yoktur. İmparatoriçenin burada görülen saç stili benzer örneğini yansıtan portre büstünün güzel bir örneği Floransa Galleria Degli Uffizi Müzesi'nde (Özgan, 2015: 190, res. 194 a-b) ve Roma Capitolino Müze'sinde (Fittschen, Zanker, 1983: Tafel 45,46 Nr. 37) görülmektedir. Bu sikkenin ön yüz

lejantında **OTACIL SEVERA AVG** yazmaktadır. Arka yüzde ise Hippopotamus ayakta, sağa doğru durmaktadır. Roma darbı olan 4,71 gr ağırlığında ve 23 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **SAECVLARES AVG** ve alt boşlukta ise **IIII** yazmaktadır.

Salonina (Gallienus'un Karısı) İS 267

Çiz.12. Salonina (Gallienus'un Karısı)

Salonina dönemine ait sikkelerin (Kat. No. 15-19) ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve drapaeli büstü sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. Omuzlarında hilal vardır. İmparatoriçenin uzun ve gür olan saçları ortadan ikiye ayrılıp ön bölümünden arkaya doğru eşit olarak kulakları açıkta bırakan şekilde arkada toplanmıştır. Arkaya toplanan saçlar iki büyük parça halinde çapraz bir şekilde başın en tepe bölümünde, diademin arkasında oval bir biçimde toplanmıştır. Saçın bu bölümü saç filesi ile sabitlenmiştir (Çiz. 12). İmparatoriçenin kulağında ve boynunda herhangi bir takı yoktur. İmparatoriçenin burada görülen saç stiline benzer örneğini yansıtan portre büstünün güzel bir örneği Roma Ulusal Müzesi'nde (Özgan, 2015: 241, res. 252 a-b.) sergilenmektedir. Bu dört sikkenin ön yüz lejantında **SALONINA AVG** yazmaktadır. Bu sikkelerden Kat. No. 15 numaralı sikkenin arka yüzünde ise Juno ayakta vücudu cepheden, başı ise sola dönüktür. Sağ elinde patera ve sol elinde asa tutmaktadır. Sağ ayağının hemen yanında ise kartal vardır. Roma darbı olan 3.21 gr ağırlığında ve 22 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **IVNO REGINA** yazmaktadır. Kat. No. 16 numaralı sikkenin arka yüzünde ise Ceres

bir tahtta otururken resmedilmiştir. Profilden resmedilen Ceres'in başı sola dönüktür. Sağ elinde buğay başağı ve sol elinde meşale tutmaktadır. Roma darbı olan 3,24 gr. ağırlığında 22 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **CERERI AVG** yazmaktadır. Kat. No. 17 numaralı sikkenin arka yüzünde ise İmparator Gallienus ayakta sağa dönük profilden resmedilmiştir. Sola doğru oturan, kalkanlı ve asasını tutan Roma'dan Victoria'yı almaktadır. Roma darbı olan 4,12 gr. ağırlığında 23 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **ROMAE AETERNAE** yazmaktadır. Kat. No. 18 numaralı sikkenin arka yüzünde de İmparator Gallienus ayakta sağa dönük profilden resmedilmiştir. Sola doğru oturan, kalkanlı ve asasını tutan Roma'dan Victoria'yı almaktadır. Boşlukta da bir yıldız motifine yer verilmiştir. Roma darbı olan 3,76 gr. ağırlığında 21 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **ROMAE AETERNAE** yazmaktadır. Kat. No. 19 numaralı sikkenin arka yüzünde de Salus ayakta sağa dönük profilden resmedilmiştir. Kucağında tuttuğu yılanı sol elindeki pateradan beslemektedir. Roma darbı olan 4.09 gr. ağırlığında 21 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **SALVS AVG** yazmaktadır.

Severina (Aurelian'in Karısı) (İS 270-275)

Çiz.13. Severina (Aurelian'in Karısı)

Severina dönemine ait sikkenin (Kat. No. 20) ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve drapaeli büstü sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. Omuzlarında hilal vardır.

İmparatoriçenin saç tasarımı, önceki dönem saç modasını yansıtır tarzıdır. İmparatoriçenin saçları, ortadan ikiye ayrılıp ön bölümünden arkaya doğru eşit aralıklarla düzenli bir şekilde taranmıştır. Arkaya toplanan uzun saç, birkaç belik olarak sıkı bir şekilde örülmüştür. Örgü saç enseden başlayarak, başın üstüne doğru uzatılmış ve alnın üstünde saçın son bitiminde içe doğru katlanarak saçın ön tarafına kabarık bir hacim verilmiştir. Saçın önde içe katlandığı yerin bitiminde yerleştirilen taç ile bu bölüm sabitlenmiştir. Yine saçının örgü kısmı da saç filesi ile sabitlenmiştir (Çiz. 13). İmparatoriçenin kulağında ve boynunda herhangi bir takı yoktur. İmparatoriçenin hiçbir bronz veya mermer portresi ele geçmemiştir (Özgan, 2015: 250). Bu sikkenin ön yüz lejantında **SEVERINA AVG** yazmaktadır. Arka yüzde ise Concordia ayakta, vücudu cepheden baş ise sola dönük profilden resmedilmiştir. Her iki elinde standart tutmaktadır. Sol altta **P** ve darphane damgası **XXI** yer almaktadır. Roma darbu olan 4,71 gr ağırlığında ve 23 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **SAEVLARES AVG** ve alt boşlukta ise **IIII** yazmaktadır.

Galeria Valeria (Galerius'un Karısı)(İS 293-311)

Çiz.14. Galeria Valeria (Galerius'un Karısı)(İS 293-311)

Çiz.15. Galeria Valeria (Galerius'un Karısı)(İS 293-311)

Galeria Valeria dönemine ait sikkelerin (Kat. No. 21, 22, 23) ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve drapaeli büstü sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. Kat No. 21 nolu sikkenin ön yüzünde imparatoriçenin omuzlarında hilal vardır. Diğer iki sikkede ise imparatoriçenin omuzlarında hilal yoktur. Söz konusu bu üç sikkede, İmparatoriçe'nin iki ayrı saç tasarımı ile karşılaşılmıştır. Kat. No 21 ve 22 nolu sikkede İmparatoriçenin deniz dalgası şeklinde şekillendirilmiş saçı, alın kısmında ortadan ikiye ayrılıp ön bölümünden arkaya doğru eşit olarak taranmıştır. Başın arka kısmına taranan saçlar, küçük örgüler halinde örülüp arkada başın üstünde alına yakın bir bölgede toplanmış ve saçının toplanan bu bölümü saç filesi ile sabitlenmiştir (Çiz. 14-15). İmparatoriçenin bu saç stili, özellikle de arkaya taranan saçın başın üst kısmında toplanış biçimi ile, III. Gordian'ın eşi Tranquilina'nın saç tasarımına çok benzemektedir. Kat. No 23 nolu sikkede İmparatoriçenin çok derin dalgaları olmayan saçı, ortadan ikiye ayrılıp ön bölümünden arkaya doğru eşit aralıklarla düzenli bir biçimde arkaya taranmıştır. Arkaya doğru taranan saç, elips bir biçimde katlanarak ense üzerinde toplanmıştır. İmparatoriçenin başında yer alan çift sıra diadem ile de arkada toplanan bu saç sabitlenmiştir (Çiz. 13.2). Kat. No. 21,22 ve 23 nolu sikkelerin ön yüzünde yer alan İmparatoriçenin kulağında ve boynunda herhangi bir takı yoktur. Bu sikkelerin ön yüz lejantında **GAL VALE-RIA AVG** yazmaktadır. Her üç sikkenin arka yüzünde Venüs, ayakta, vücudu cepheden baş ise sola dönük profilden resmedilmiştir. Sağ elinde elma tutarken, sol eli ile kıvrımlı kumaşı sol omuzun üstüne kaldırmaktadır. Kat. No. 21'de sol boşlukta yıldız, sağ boşlukta Δ , altta darp yeri **SM.SD** yer almaktadır. Serdica darbi olan bu sikke, 6,81 gr ağırlığında ve 26 mm. çapındadır. Kat. No. 22'de sol boşlukta yıldız, sağ boşlukta Γ , altta darp yeri **SM.T.S.**

yer almaktadır. Thessalonica darbı olan 6,46 gr ağırlığında ve 24 mm. çapındadır. Kat. No. 23’de sol boşlukta yıldız, sağ boşlukta ?, altta darp yeri **SM.T.S.** yer almaktadır. Thessalonica darbı olan bu sikke 5,82 gr ağırlığında ve 24 mm. çapındadır. Bu üç sikkenin arka yüz lejantında **VENERI V-ICTRICI** yazmaktadır.

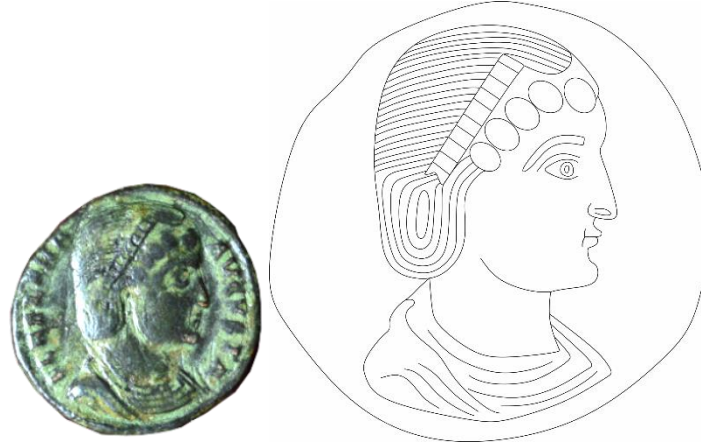
Fausta (Constantine I’in Karısı) (İS 325-326)

Çiz.16. Fausta (Constantine I’in Karısı)

Fausta dönemine ait sikkelerin (Kat. No. 24, 25) ön yüzünde imparatoriçenin diademsiz ve drapaeli büstü sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. İmparatoriçenin uzun ve dalgalı olan saçları, başın ön bölümünden kulaklar açıkta kalacak şekilde, arkaya doğru çekilmiş ve simetrik olarak taranmıştır. (Çiz. 16) Arkaya doğru taranan saçlar bükülerek ense üstünde topuz yapılmıştır. Saçın tamamı saç filesi ile sabitlenmiştir. İmparatoriçenin kulağında küpe ve boynunda inci kolye vardır. İmparatoriçenin burada görülen saç stiline benzer örneğini yansıtan bronz portre büstünün güzel bir örneği Fransa Arles Müze’sinde (Kleiner, 1992: 443, res. 405) görülmektedir. Bu sikkelerin ön yüz lejantında **FLAV MAX FAVSTA AVG** yazmaktadır. Kat. No. 24 ve 25’in arka yüzünde imparatoriçe ayakta, vücudu cepheden baş ise sola dönük profilden resmedilmiştir. Kucağında iki çocuğunu tutmaktadır. Altta darp yeri **SMANT.** (Kat. No. 24) ve **SMANTH** (Kat. No. 25) yer almaktadır. Antioch darbı olan her iki sikkeden Kat. No. 24, 3,09 gr ağırlığında ve 16 mm. çapındadır. Kat. No. 25 ise, 3,59 gr. ağırlığında 19 mm. çapındadır. Her iki sikkenin arka yüz lejantında **SPEC REI P-UBLICAE** yazmaktadır.

Helena (Constantine I'in Annesi) (İS 324-328)

Çiz. 17. Helena (Constantine I'in Annesi)

Helena dönemine ait sikkenin (Kat. No. 26) ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve drapaeli büstü sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. İmparatoriçenin alnının üzerinden eşit olarak ayrılmış dalgalı olan saçları, kulakların arkasına doğru çekilerek arkaya doğru düzenli dalagalar halinde arkada toplanmış ve uç kısmı ensede içe doğru kıvrılarak yayvan bir topuz havası verilmiştir. Saçın topuz kısmı saç filesi ile sabitlenmiştir. Alnın üzerindeki bu dalgalı saçlar, imparatoriçenin saçlarında perçem havası katmaktadır. Alındaki dalgalı saçlardan hemen sonra saçın üst kısmına mücevherli bir taç yerleştirilmiştir. Bu taçın üst kısmında ortaya denk gelecek şekilde küçük bir tutam saç kıvrımı minik bir topuz şeklinde yerleştirilmiştir. İmparatoriçenin kulağında küpe ve boynunda kolye vardır. (Çiz. 17) İmparatoriçenin burada görülen saç stiline benzer örneğini yansıtan portre büstünün güzel bir örneği, Roma Capitolino Müze'sinde (Fittschen, Zanker, 1983: Tafel 48, Nr. 38.) görülmektedir. Bu sikkenin ön yüz lejantında **FL HELENA AVGVSTA** yazmaktadır. Arka yüzde ise Securitas ayakta sola, vücudu cepheden başa sola dönük profilden resmedilmiştir. Sağ eli ile palmye dalı tutmakta, sol eli ile ise kıvrımlı elbisesini yukarıya kaldırmaktadır. Altta darp yerini temsil eden **SM TS Γ** yer almaktadır. Thessalonica darısı olan bu sikke 3,30 gr ağırlığında ve 19 mm. çapında olan bu sikkenin arka yüz lejantında **SECVRITAS REI PVBLICAE** yazmaktadır.

Aelia Eudoxia (Arcadius'un Karısı) (İS 400-404)

Aelia Eudoxia (Arcadius'un Karısı)

Aelia Eudoxia dönemine ait sikkenin (Kat. No. 27) ön yüzünde imparatoriçenin inci diademli ve drapaeli büstü sağa dönük olarak profilden resmedilmiştir. İmparatoriçenin başının üstünde tanrının eli ile taçlandırıldığını gösteren tacı tutan bir el vardır. İmparatoriçenin alnının üzerinden eşit olarak ayrılmış dalgalı olan saçları, kulakların arkasına doğru çekilerek arkaya doğru düzenli dalagalar halinde arkada toplanmış ve başın üstüne doğru uzun bir topuz şeklinde toplanmıştır. Alnın üzerindeki bu dalgalı saçlar, imparatoriçenin saçlarında perçem havası katmaktadır. Alındaki saçlar arasına da yine incilerle süslenmiş tel toka vari tokalar takılarak bölümlere ayrılmıştır. Alındaki dalgalı saçlardan hemen sonra saçın üst kısmına iki sıra incili bir taç yerleştirilmiştir. Saçın arka kısmından başlayarak başın üst kısmına kadar yaprak desenli bir toka ile yayvan topuz sabitlenmiştir. Diğer imparatoriçelere göre oldukça süslü, takılarla zenginleştirilmiş bir saç tasarımı vardır. İmparatoriçenin kulağında küpe ve boynunda inci kolye vardır (Çiz. 16). Bu sikkenin ön yüz lejantında **AEL EVDO-XIA AVG** yazmaktadır. Arka yüzde ise Victoria bir zırhın üzerinde sağa doğru oturmaktadır. Bodur bir sütuna dayalı, chi-rho yazılı bir kalkana işaret etmektedir. Altta darp yerini temsil eden **ANT Γ** yer almaktadır. Antioch darbı olan bu sikke 1, 74 gr ağırlığında ve 16 mm. çapındadır. Bu sikkenin arka yüz lejantında **SALVS REI- PUBLICAE** yazmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Portrecilikte olduğu gibi saç tasarımında da Greklerden etkilendiği açık bir şekilde görülen Roma İmparatorluğu, her dönemde, giyim ve saç tasarımı modası açısından farklılıklar göstermiş olduğu, sikkeler üzerinde de görülmektedir. Yaşadıkları dönemlerde toplumdaki moda hareketlerini başlatan imparatoriçeler, saç tasarımlarında, ve takı seçimlerinde de halkı etkilemiş ve yeniliklere öncü olmuşlardır. İmparatoriçe Sabina (İS 134-138) ile imparatoriçe Aelia Eudoxia (İS 400-404) dönemi arasını kapsayan sikkeler üzerinde yapılan çalışmalarda, imparatoriçelerin saçlarının uzun ve dalgalı olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu sikkelerdeki imparatoriçelerin saçları, genel olarak başın ön bölümünden arkaya doğru bazen kulakların arkasından, bazende kulakların üstünden arkaya doğru çekilmiş ve simetrik olarak taranmıştır. Arkaya doğru taranan bu saçlar ise ya ense üstünde ya da başın üstünde topuz şeklinde toplanmıştır. Ancak farklı olarak, İmparatoriçe Sabina'nın saçları, (Kat. No. 1) alnın üstünden ayrılmış ve alnın üstündeki saçların hemen arkasında yer alan düz bir bant şeklindeki diademin arkasından hafif kabartılarak omuzların üzerine dökülmüştür. Uca doğru kıvrım yapmış olan İmparatoriçe Sabina'nın saçlarında, Klasisizm etkisi oldukça fazla hissedilmektedir. İmparatoriçelerin çoğunlukla bölümlere ayrılan saçları, bükülerek toka ve çeşitli aksesuarlar yardımıyla sabitlenmiştir. Aynı zamanda bazı sikkelerde görülen herhangi bir takı olmadan sade bir saç tasarımı ile karşımıza çıkan imparatoriçe tasvirleri geçmiş dönemdeki Grek modasının etkisini yansıtmaktadır. Aynı zamanda, sikkeler üzerinde görülen gösterişten uzak imparatoriçelerin saç tasarımları, onların halktan biri olduğu ve kendini halk ile özleştirdiği şeklinde yorumlanabilir. İmparatoriçelerin, sikkeler üzerinde görülen saç stilleri ve takıları, Türkiye'de ve yurt dışında çeşitli müzelerde sergilenen portre büst örneklerindeki saç tasarımlarıyla ve takılarıyla benzerdir. Buda bize, sikkeler üzerinde görülen İmparatoriçelerin saç ve takı tasarımlarının, dönemin saç modasını yansıttığını göstermektedir.

Kısaltmalar

Ae,	Bronz
Ant,	Antoninianus
Ar,	Gümüş
A.Y,	Arka yüz
B.A,	Billon Antoninianus

Br.A,	Bronze Antoninianus
BMC,	W. Wroth, catalogue of Greek Coins in the British Museum – Galatia, Cappadocia and Syria. London 1899.
C,	Cohen, H. Description historique des monnaies frappées sous l’Empire Romain. 8 Vols. (Paris, 1880-92)
Den,	Denarius
Env. No,	Envanter No
Fol,	Follis
İÖ,	İsa’dan önce
İS,	İsa’dan sonra
Kat.No,	Katalog No.
Ky,	Kalıp Yönü.
Ö.Y	Ön yüz
RIC :	Roman Imperial Coins
RSC:	B.A. Seaby, Roman Silver Coins, London 1968.
Ses. :	Sestertius
Sear (IV)	David R. Sear, Roman Coins and Their Values, 4. Revised Edition, London 1988
Sear (V)	David R. Sear, Roman Coins and Their Values, Volume V, London 2014
SngVonAul.	Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland Sammlung v. Aulock
UK	Ursula Kampmann, Die Münzen der römischen Kaiserzeit, Auflage 2004.

KATALOG

Katalog, Ankara Etnografya Müzesi Koleksiyoneri, Aydın ÖZKAN’ın koleksiyonunda yer alan, Roma İmparatorluk dönemine ait 27 adet imparatoriçe sikkesinden oluşmaktadır. Katalog kronolojik sıraya göre düzenlenmiş olup, her bir imparatoriçe için darphaneler alfabetik olarak, her daphanede kendi içinde kronolojik olarak sıralanmıştır. Katalogda ilk önce sikkenin hangi imparatora ait olduğu ve nerede darp edildiği belirtilmiş, sonra ön yüz ve arka yüz tanımlanmıştır. Üçüncü satırda referanslar, son satırda ise katalog numarası, sikkenin metal cinsi, birimi, çapı,

gramı, kalıp yönü ve envanter numarası verilmiştir. Gümüş madeninden basılan sikkelerde önce gram, bronz sikkelerde ise önce çap verilmiştir. Kalıp yönlerinde saatin akrebinin gösterdiği numaralar tercih edilmiştir.

Sabina (Hadrianus'un Karısı) (İS 134-138)

Roma

Ö.Y.: SABINA AVGVSTA

İmparatoriçenin drapeli büstü sağa, diademli saçları arkada kıvrım yapmış.

A.Y.: VENERI GE-NETRICI

Venus ayakta, vücudu cepheden, başı sağa; sağ eli dökümlü kıyafetini sırtından yukarıya doğru kaldırmakta ve sol elinde elma.

Ref.: RIC III. 396; SR 1089; UK 33.8; RSC 73; Arslan 1992, s.48, 71; HK 2023, s. 15, 28.

1 AR Den. 3.16 gr, 18 mm, ky. 7. Env. No. 1025.

Faustina Senior (Antonius Pius'un Karısı) (İS 141)

Roma

Ö.Y.: DIVA FAV-STINA

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü sağa, saçları başının üstünde toplanmış.

A.Y.: AVGVSTA

Peçeli Ceres ayakta, sola; sağ elinde iki mısır başağı, aşağı doğru; sol elinde meşale.

Ref.: RIC III. 356; UK 36.29.1.

2 AR Den. 3.17 gr, 18 mm, ky. 12. Env. No. 293.

Ö.Y.: DIVA FAVSTINA

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü sağa, saçları başının üstünde toplanmış.

A.Y.: CE-RES

Ceres ayakta, sola, sağ elinde tahıl başağı ve sol elinde uzun bir meşale tutmakta.

Ref.: C. 136; BMCRE 461; RIC III.378; SR V 4591; UK 36.30

3 AR Den. 3,14 gr. 17 mm., ky. 6. Env. No. 732.

Faustina Junior (Marcus Aurelius'un Karısı) (İS 161- 176)

Roma

Ö.Y.: FAVSTINA AVGV[TA]

İmparatoriçenin drapeli büstü, sağa.

A.Y.: AVGVSTI P II FIL

Spes drapeli, ayakta sola, sağ elinde çiçek tutmakta, sol eliyle elbisesinin eteğini kaldırmakta.

Ref.: C. 24; BMCRE 1106; RIC III. 497; SR V 4702; UK 38.7.2.

4 AR Den. 3,05 gr. 17 mm. ky. 12. Env. No. 258.

Lucilla (Lucius Verus'un Karısı) (İS 164-169)

Roma

Ö.Y.: LVCILLAE AVG ANTONINI AVG F

İmparatoriçenin drapeli büstü, sağa.

A.Y.: DIANA LVCIFERA

Diana ayakta sağa, iki eliyle beraber meşale tutmakta.

Ref.: C. 16; RIC III. 763, UK 40.3.

5 AR Den. 2,70 gr. 18 mm. k.y. 6. Env. No.556.

Crispina (Commodus'un Karısı) (İS 180- 183)

Roma

Ö.Y.: CRISPINA AVGV[STA]

İmparatoriçenin drapeli büstü sağa

A.Y.: SALVS S C

Salus oturuyor sola, sağ elinde tuttuğu pateradan,

altarın etrafına dolanmış yılanı besliyor.

Ref.: C. 33; BMCRE. 420; RIC III. 672; SR V. s.423, 6010; UK 42.23

6 AE Sest. 25,68 gr. 32 mm. ky. 12. Env. No. 83 3.

Julia Domna (Septimius Severus'un Karısı) (İS 196-211)

Roma

İS 210

Ö.Y.: IVLIA AVGVSTA

İmparatoriçenin drapeli büstü, sağa.

A.Y.: FORTVNAE FELICI

Beline kadar çıplak olan Fortuna, tahtta oturmuş sola, sağ elinde bereket boznuzu tutuyor, sol elinde dünya üzerinde duran dümen. Çıplak küçük figür solda, ayakta sağa doğru.

Ref.: RIC IV 554; BMCRE V p160,29; HK 2023

7 AR Den. 3,04 gr. 19 mm. k.y. 6. Env. No.352.

Ö.Y.: IVLIA AVGVSTA

İmparatoriçenin drapeli büstü, sağa.

A.Y.: PIETAS AVG

Pietas ayakta, sola; yüzü peçe ile örtülü olup, sol tarafındaki altarın üzerine sunum yaparken betimlenmiştir; elinde bir tütsü kutusu tutmaktadır.

Ref.: C. 150; BMCRE. 165,62; RIC IV. 572; SR V 6600; UK 50.33.

8 AR Den. 3,12 gr. 19 mm. k.y. 6 Env. No. 824.

Ö.Y.: IVLIA AVGVSTA

İmparatoriçenin drapeli büstü, sağa.

A.Y.: PIETAS PVBLICA

Pietas ayakta cepheden, örtülü başı sola, her iki elini altların üzerine doğru kaldırmış, dua eder pozisyonda.

Ref.: C. 156; BMCRE. 165,69; RIC 574; SR V 6601; UK 50.21.

9 AR Den. 3,11 gr. 19 mm. k.y. 6. Env. No. 557.

Ö.Y.: IVLIA AVGVSTA

İmparatoriçenin drapeli büstü, sağa.

A.Y.: SAECVLI FELICITAS

Isis, başında polos, ayakta sağa, sol ayağı geminin pruvası üzerinde, Horus'u tutmakta, arkasında dümen.

Ref.: C. 174; BMCRE. 166, 75; RIC 577; SR V 6606; UK 50.38.

10 AR Den. 3,07 gr. 19 mm. k.y. 12. Env. No. 558.

Julia Soaemias (Elagabalus'un Annesi) (İS 218-222)

Roma

Ö.Y...: IVLIA SOAEMIAS AVG

İmparatoriçenin drapeli büstü sağa, saçları düz çizgiler halinde

örgülü ve boynun arkasına sıkışmış..

A.Y.: **VENVS CAELESTIS**

Venus ayakta sola, sağ elinde elma ve sol elinde asa tutmakta, sağ boşlukta yıldız yer almakta.

Ref.: RIC IV Part II 241; Sear (4)1189; UK 33.8.

11 AR Den. 1,77 gr. 20 mm. k.y. 6. Env. No. 170.

Julia Maesa (Elagabalus'un Büyükannesi) İS 218-222/3)

Roma

Ö.Y.: **IVLIA MAESA AVG**

İmparatoriçenin drapeli büstü sağa

A.Y.: **SAECVLI FE-LICITAS**

Felicitas ayakta cepheden, başı sola, sağ elinde yanan bir altarın üzerinde patera utuyor, sol elinde caduceus, sağ boşlukta yıldız yer almakta.

Ref.: C. 45; BMCRE 79; RIC 271.

12 AR Den. 2,60 gr. 19 mm. k.y. 1. Env. No. 169.

Julia Mamaea (Alexander Severus'un Annesi) (İS 235)

Roma

Ö.Y.: IVLIA MAMAEA AVG

İmparatoriçenin drapeli büstü, sağa

A.Y.: IVNO CONSERVATRIX

Juno ayakta cepheden, başı sola, elinde patera ve asa tutuyor;

sağ ayağının yanında devekuşu var.

Ref.: RIC 343; Sear (5)8212; UK 64.7.RSC 35, BMC 43; HK 2023

13 AR, Den. 2,83 gr. 19 mm. k.y. 12. Env. No. 151.

Otacia Severa (I. Philippus'un Karısı) (İS 244- 249)

Roma

İS 249

Ö.Y.: OTACIL SEVERA AVG

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; omuzlarında hilal.

A.Y.: SAECVLARES AVGG

Hippopotamus ayakta, sağa; alt boşlukta **IIII**.

Ref.: C. 63; RIC 116b; SR. s. 161, 2533; UK 75.7.

14 AR Anto. 4,71gr. 23 mm. k.y. 1. Env. No. 559.

Salonina (Gallienus'un Karısı)

Antiochia

İS 267

Ö.Y.: SALONINA AVG

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; omuzlarında hilal.

A.y.: IVNO REGINA

Juno ayakta, sola;. Patera ve asa tutuyor, ayaklarının sol yanında kartal.

Ref.: C. 60; RIC V 29; SR. s. 181, 2940; UK 91.24.

15 AE Ant., 22 mm, 3.21 gr, ky. 6. Env. No. 622

265

Ö.y.: SALONINA AVG

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; omuzlarında hilal.

A.Y.: CERERI AVG

Ceres oturuyor sola, sağ elinde buğday başağı ve sol elinde meşale tutuyor.

Ref.: RIC V.1.90; UK 91.5.

16 AR Ant. 3,24 gr. 22 mm. k.y. 6. Env. No. 621.

Asia

260-268

Ö.Y.: SALONINA AVG

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; omuzlarında hilal.

A.Y.: ROMAE AETERNAE

Gallienus ayakta sağa, sola doğru oturan, kalkanlı ve asasını tutan Roma'dan Victoria'yı almakta.

Ref.: C. 103a; RIC V. 1, 67; UK 91.38

17 AR B.A. 4,12 gr. 23 mm. k.y.1. Env. No. 560.

Ö.Y.: SALONINA AVG

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; omuzlarında hilal.

A.Y.: ROMAE AETER-NAE

Gallienus ayakta sağa; sola doğru oturan, kalkanlı ve asasını tutan Roma'dan Victoria'yı almakta. üst, orta boşlukta yıldız..

Ref.: C. 103a; RIC V. 1, 67; UK 91.38

18 AR B.Ant., 3.76 gr, 21 mm, ky.5. Env.No. 623.

267

Ö.Y.: SALONINA AVG

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; omuzlarında hilal.

A.Y.: SALVS AVG

Salus ayakta sağa, kuşağında tuttuğu yılanı beslemekte.

Ref.: C. 105; RIC 88; Sear (5)10652; UK 91.40.

19 AR Ant. 4,09 gr. 21 mm. k.y. 6. Env. No.112.,

Severina (Aurelian'ın Karısı) (İS 270-275)

Antioch

Ö.Y.: SEVERINA AVG

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; omuzlarında hilal.

A.Y.: CONCORDIA MILITUM

Concordia ayakta sola, elinde iki standart ile, sol altta P, kesimde: XXI.

Ref.: C.7; RIC V.1, s.318, 20;UK 107.3; Keleş 2009, s.61, no.110

20 AE B. Ant., 21 mm, 3.01 gr, ky. 6. Env. No. 624.

Galeria Valeria (Galerius'un Karısı)(İS 293-311)

Serdica

307/308

Ö.Y.: GAL VALE-RIA AVG

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.

A.Y.: VENERI V-ICTRICI

Venus ayakta, sola; sağ elinde elma tutmakta, sol eli ile kıvrımlı kumaşı sol omuzun üstüne kaldırmakta. Sol boşlukta yıldız, sağ boşlukta Δ ; kesimde: SM.SD

Ref.: RIC 41(B in r. field); Sear (4)14591; HK 2023

21 AE Fol. 6,81 gr. 26 mm. k.y. 6. Env. No. 656.

Thessalonica

Ö.Y.: **GAL VAL-ERIA AVG**

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.

A.Y.: **VENERI V-ICTRICI**

Venus ayakta, sola; sağ elinde elma tutmakta, sol eli ile kıvrımlı kumaşı sol omuzun üstüne kaldırmakta. Sol boşlukta yıldız, sağ boşlukta Γ , kesimde: [.SM.]TS.

Ref.: RIC VI. 36 Γ ; UK 123.2

22 AE Fol. 6,46 gr. 26 mm. k.y. 12. Env. No. 658.

Thessalonica

308-310

Ö.Y.: **GAL VALE-RIA AVG**

Defne yapraklarıyla süslü diademli ve drapeli

büstü sağa,

A.Y.: **VENERI V-ICTRICI**

Venus ayakta cepheden, baş sola, sağ elinde elma tutmakta, sol eli ile kıvrımlı kumaşı sol omuzun üstüne kaldırmakta. Altta darp yeri **SM.T.S.**

Ref.: RIC 33; Sear (4)14592.

23 AE Fol. 5,82 gr. 24 mm. k.y. 12. Env. No. 657.

Fausta (Constantine I'in Karısı) (İS 325-326)

Antioch

Ö.Y.: **FLAV MAX FAVSTA AVG**

İmparatoriçenin drapeli, büstü, sağa; boynunda inci bir kolye.

A.Y.: **SALVS REI- PUBLICAE**

Vücudu cepheden görünecek şekilde ayakta durur vaziyette betimlenmiş, başı sola dönük bir imparatoriçe figürü; kollarında iki çocuk; kesimde: **SMANT.**

Ref.: RIC 68; Sear (5)16555; UK 141.5.

24 AE 18 mm, 3.09 ky. 11. Env. No. 160.

Ö.Y.: **FLAV MAX FAVSTA AVG**

İmparatoriçenin drapeli, büstü, sağa; boynunda inci bir kolye.

Ö.Y.: **SPEC REI P-UBLICAE**

Vücudu cepheden görünecek şekilde ayakta durur vaziyette betimlenmiş, başı sola dönük bir imparatoriçe figürü; kollarında iki çocuk; kesimde: **SMANT H.**

Ref.: RIC 69 H; Sear (5)16580; UK 141.6.

25 AE 19 mm, 3.59 gr, ky. 6. Env. No. 647.

Helena (Constantine I'in Annesi) (İS 324-328)

Thessalonica

326-328

Ö.Y.: **FL HELENA AVGVSTA**

İmparatoriçenin diademli büstü, sağa.

Ö.Y.: **SECVRITAS REI PVBLICAE**

Ayakta durur vaziyette betimlenmiş sola dönük Securitas;

sağ elinde bir palmiye dal; kesimde: **SM TS Γ.**

Ref.: RIC VII. 159; UK 139.4.

26 AE 19 mm, 3.30 gr, ky. 6. Env. No. 712.

Aelia Eudoxia (Arcadius'un Karısı) (İS 400-404)

Antioch

Ö.Y.: **AEL EVDO-XIA AVG**

İmparatoriçenin hilal motifi nin üzerinde gözüken diademli, drapeli büstü, sağa

A.Y: **SALVS REI- PUBLICAE**

Victoria, göğüs zırhı üzerinde ayakta sağa; alçak bir sütuna dayanmış; üzerinde chi-rho ifadesinin yazılı olduğu bir kalkana işaret eder vaziyette; kesimde: **ANT Γ**.

Ref.: RIC 104; Sear (5)20895; UK 166.7.

27 AE Follis, 16 mm, 1.74 gr, ky. 12. Env. No. 155.

Kaynaklar

COHEN, H.,1880. Description Historique Des Monnaies Frappées Sous L'Empire Romain

Communément Appelées Médailles Impériales, Paris, 416s.

FİTTSCHEN, K. - ZANKER, P.,1983. *Katalog Der Römischen Porträts In Den*

Capitolinischen Museen Und Den Anderen Kommunalen

Sammlungen Der Stadt Rom, Band III, Text, Verlag

Philipp Von Zabern-Mainz Am Rhein, 254s.

KAMPMANN, U., 2004. Die Münzen der römischen Kaiserzeit, Auflage: H.

Gietl Verlag & Publikationsservice GmbH . Regensburg, 521s.

KLEINER, D. E.E., 1992. Roman Sculpture, United States Of America: Yale

University Press, 489s.

KENT, J. P. C., 1994 The Divided Empire, 395–491 volume 10, London

KOÇAR, N., 2011. Roma Dönemi Takıları Üzerine Bir Analiz: Antalya Müzesi Roma Dönemi

Takıları Örneği, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Isparta.

MATTINGLY H.- SYDENHAM E. A., 1936. *Roman Imperial Coins*, Pertinax- Geta VII and

Caracalla (193-217), Volume 4a, London.

SAĞLAN, S., 2016. “Anadolu’da Roma Cumhuriyet Dönemine Ait Veristik Stilde İşlenmiş

Portreler”, Sefad, ss. 343-378

- SEABY B.A.,1967. Roman Silver Coins, Published by B.A Seaby, London,
- ÖZGAN, R., 2013. Roma Porte Sanatı III, BİLTUR Basım Yayın, İstanbul.306 s.
- ÖZGAN, R., 2015. Roma Porte Sanatı III, Oksijen Basım ve Matbaacılık, İstanbul.304
- ÖZGAN, R. 2017. Roma Porte Sanatı I, Bilgin Kültür Sanat Ltd. Şti. Yayınları, İstanbul.291s.
- TEZ, Z., 2008. Tekstil ve Giyim Kuşamının Kültürel Tarihi, İstanbul: Doruk Yayınları,
- WROTH, W., 1899. Catalogue of Greek Coins in the British Museum –Galatia, Cappadocia and Syria, London: Oxford University Press.